

Česká republika se stále potýká se zhoršenou kvalitou ovzduší. To má negativní dopad na zdraví obyvatel

29.10.2024 - | Nejvyšší kontrolní úřad

Česká republika se stále potýká se zhoršenou kvalitou ovzduší. Na části jejího území nejsou dlouhodobě dodržovány imisní limity* a v některých regionech jsou významně překračovány, což má negativní dopad na zdraví obyvatel. Ačkoliv podíl obyvatel ČR žijících v oblastech se zhoršenou kvalitou ovzduší klesá, žil v nich v roce 2022 stále ještě více než jeden milion lidí. Ke snižování znečištění přispěly v letech 2014 až 2022 i kotlíkové dotace určené na výměnu nevyhovujících kotlů v domácnostech. Dotace určené na snižování emisí z průmyslu se na snížení objemu vypouštěných škodlivých látek, jako je oxid siřičitý a oxidy dusíku, podílely jen minimálně. Ukázala to kontrola NKÚ, která prověřovala 16,2 mld. Kč vydaných v letech 2014 až 2022 ze státního rozpočtu a EU na projekty zaměřené na zlepšování kvality ovzduší. Podle NKÚ vynaložilo Ministerstvo životního prostředí (MŽP) až 103,5 mil. Kč určených na omezování prašnosti v průmyslu neúčelně.**

Částkou 12,7 mld. Kč podpořilo MŽP 111 tisíc výměn nevyhovujících kotlů v domácnostech. Tyto výměny přispěly ke zlepšení kvality ovzduší a snížily závislost na fosilních palivech. V letech 2014 až 2022 se kotlíkové dotace podílely na snížení objemu vypouštěných prachových částic 18 procenty. Peněžní prostředky vynaložené na výměny nevyhovujících zdrojů vytápění domácností za kotle s nižšími emisemi znečišťujících látek tak NKÚ vyhodnotil jako účelné. Nicméně v době ukončení kontroly NKÚ zůstávalo stále v provozu ještě více než 150 tisíc nevyhovujících kotlů 1. a 2. emisní třídy. Od září letošního roku přitom platí zákaz provozování těchto kotlů.

Domácnosti jsou hlavním zdrojem znečištění ovzduší prachovými částicemi a benzo(a)pyrenem (B(a)P). Pokud jsou lidé dlouhodobě vystaveni působení prachových částic, vede to ke zvýšení jejich úmrtnosti. B(a)P vzniká nedokonalým spalováním a jsou u něj prokázány karcinogenní účinky.

Na snižování emisí z průmyslu vynaložilo MŽP mezi roky 2014 a 2022 celkem 2,9 mld. Kč. Ačkoliv je průmysl významným zdrojem znečištění ovzduší oxidem siřičitým a oxidy dusíku, přispěly podle NKÚ vynaložené prostředky ke snížení těchto vypouštěných emisí jen minimálně – méně než jedním procentem. Kontrola NKÚ dále zjistila, že MŽP až 103,5 mil. Kč určených na omezování prašnosti v průmyslu vynaložilo neúčelně na nákupy zařízení, jejichž hlavním účelem nebylo snižování prašnosti. Šlo zejména o kolové nakladače.

V roce 2015 schválila vláda ČR cíl: dosáhnout plnění imisních limitů na území ČR stanovených právními předpisy ČR i EU v roce 2020. NKÚ při kontrole zjistil, že tento cíl ve stanoveném termínu splněn nebyl. V uvedeném roce i v letech následujících byly některé imisní limity nadále významně překračovány, a to zejména v Moravskoslezském, Olomouckém a Zlínském kraji, což má negativní dopad na zdraví obyvatel. Zhoršená kvalita ovzduší je celoevropský problém. Podle Evropské agentury pro životní prostředí je znečištění ovzduší vůbec největším zdravotním rizikem souvisejícím s životním prostředím v Evropě.

V průběhu kontroly provedl NKÚ mezi příjemci dotací určených na výměnu zdrojů vytápění v domácnostech kvantitativní výzkum. Z něj mj. vyplynulo, že kdyby nebylo možné dotaci na změnu zdroje vytápění čerpat, nový zdroj by pravděpodobně nepořídilo až 47 % dotázaných. Průzkum potvrdil, že jednou z hlavních motivací pro pořízení nového zdroje vytápění byla právě možnost

čerpání dotace.

* Imisní limity – zákonem stanovená nejvyšší přípustná úroveň znečištění ovzduší.

** Peněžní prostředky byly vynaloženy z prioritní osy 2: Zlepšování kvality ovzduší v lidských sídlech operačního programu Životní prostředí 2014–2020 a z programu Nová zelená úsporám, resp. z jeho podprogramů Rodinné domy a Adaptační a mitigační opatření (pouze peněžní prostředky určené na výměny zdrojů energie v rodinných domech).

<https://www.nku.cz/cz/pro-media/tiskove-zpravy/ceska-republika-se-stale-potyka-se-zhorsenou-kvalitou-ovzduisi-to-ma-negativni-dopad-na-zdravi-obyvatele-id14327>